

บทความวิจัย

ทัศนคติ ของผู้นำชุมชนต่อนโยบายของรัฐในการแก้ไขปัญหา
ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

อดินันต์ สะแลแม*, อับดุลเลาะ ยูโซะ**

*นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการปกครอง คณะศิลปศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา

** ดร. (รัฐศาสตร์) อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง คณะศิลปศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติ ของผู้นำชุมชนต่อนโยบายของรัฐในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบ
ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี” โดยสอบถามความเห็นของผู้นำชุมชนจังหวัดปัตตานี จากอำเภอเมือง อำเภอสายบุรี และ
อำเภอโคกโพธิ์ จำนวน 100 คน ซึ่งกำหนดตัวแปรอิสระ 3 ตัวคือ 1) โครงการพัฒนาทางเศรษฐกิจ 2) นโยบาย
การพัฒนาชุมชน และ 3) การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายของรัฐ เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์
และจากการสร้างแบบสอบถามที่เกี่ยวข้องกับผู้ตอบแบบสอบถาม คำตอบจากผู้ตอบแบบสอบถามต่างๆ ได้นำมา
วิเคราะห์ในรูปแบบของความถี่และปรับเป็นค่าของร้อยละ ผลลัพธ์ของค่าร้อยละที่มากที่สุดจากตัวแปรอิสระสามตัว
ดังกล่าวจะเป็นค่าที่สำคัญในการยืนยันถึงความเป็นไปได้ที่เป็นทิศทางทัศนคติของผู้นำชุมชนต่อนโยบายการแก้ไข
ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ของรัฐ งานวิจัยนี้พบว่า 1) ร้อยละ 50 เห็นว่า โครงการพัฒนาทาง
เศรษฐกิจได้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนในท้องถิ่นในจังหวัดปัตตานี 2) ร้อยละ 54 เชื่อว่า โครงการพัฒนาจากภาครัฐไม่
ตรงกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นและไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ และ 3)
ร้อยละ 65 เชื่อว่า ประชาชนเห็นว่าระดับรากหญ้าถูกทอดทิ้งไม่มีส่วนร่วมได้ส่วนเสียในการกำหนดนโยบายของรัฐ
เท่าที่ควร อย่างไรก็ตาม ยังมีปัญหาอื่นๆ ที่อาจเกี่ยวข้องกับทัศนคติต่อนโยบายของรัฐ อย่างเช่น ผู้นำชุมชน เชื่อว่า
โครงการพัฒนาของภาครัฐไม่ตรงกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น (ร้อยละ 75) นอกจากนี้ และประชาชน
เชื่อว่า การพัฒนาด้านการศึกษาในพื้นที่จังหวัดปัตตานียังไม่ทั่วถึง (ร้อยละ 68.00)

คำสำคัญ: ทัศนคติ, ผู้นำชุมชน, นโยบายรัฐ, จังหวัดปัตตานี

Research

Attitude of Community Leaders to State's Policy: Case Study of the Unrest Resolution in Pattani Province

ABSTRACT

The objective of this research is to “study the attitudes of community leaders to state’s policy of unrest resolution in Pattani Province” by question about opinion of 100 community leaders from three districts of Pattani Province which comprised with Muang District, Saiburi District, Khokpho District. The study determined with three independent variables, namely: 1) economic development projects 2) rural development policy, and 3) giving opportunity to the people in making public policy of the state. The data were collected from interviews and questionnaires and analyzed in the frequency of percentage the highest percentage of results answers of three independent variables will be important to confirm the feasibility of the attitudes of community leaders to state’s policy of unrest resolution in Pattani Province. This research found that: 1) 50 percent agreed that the development of economic benefit to the local community in Pattani Province 2) 54 percent believe that the development of the state do not meet the needs of local residents and inconsistent with cultural well-being of people in the area, and 3) 65 percent of the public believes that grassroots people were neglected in participate making public policy of the state as it should. However, also has other problems may be related to attitudes toward public policy, such as 75 percent of communities leaders view that the community development projects of the government does not meet the needs of local residents and 68 percentage of communities leaders believe the development of education in the area of Pattani Province, still not cover all area of PattaniProvince.

Keywords: attitude, community leader, state policy, Pattani Province

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จังหวัดปัตตานีมีอัตลักษณ์เฉพาะทางสังคม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และศาสนาที่แตกต่างจากภูมิภาคอื่นของประเทศ ประกอบกับพื้นที่นี้อยู่ใกล้กับประเทศเพื่อนบ้านที่มีลักษณะทางสังคม วัฒนธรรมและศาสนาเดียวกัน เป็นพื้นที่ที่มีลักษณะพิเศษ มีลักษณะทางสังคมผิดแผกแตกต่างจากดินแดนส่วนอื่น ๆ ของประเทศ ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม มีเอกลักษณ์ทางด้านภาษา ศาสนา ความเชื่อ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีของตน มีความสำนึกในประวัติศาสตร์ของตนเองสูง มีความรู้สึกว่าเป็นชนพื้นเมืองในท้องถิ่นที่มีได้อพยพมาจากที่ไหน ในขณะที่ประชาชนอีกส่วนหนึ่งนับถือศาสนาพุทธ และศาสนาอื่น ๆ ที่แตกต่างกันไป จึงทำให้พื้นที่จังหวัดปัตตานีมีความหลากหลายทางสังคม

ความแตกต่างทางสังคม วัฒนธรรมและความเชื่อ อาจจะทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง อันมีรากเหง้าลึกซึ้งซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของลัทธิความเชื่อ รูปแบบและความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับฝ่ายศาสนา อันนำไปสู่ความไม่ยอมรับในอำนาจ สถานภาพ สิทธิและเสรีภาพของกันและกันจนก่อให้เกิดการจัดตั้งกลุ่มขบวนการมุสลิมต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ เพื่อปกป้องสถานภาพ สิทธิและเสรีภาพของประชาชนจนกลายเป็นปัญหาทางสังคมวิทยา และส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ การค้า การลงทุน ตลอดจนการท่องเที่ยวก็ได้รับผลกระทบจนเป็นเหตุให้พื้นที่นี้ได้รับการพัฒนาไปอย่างค่อนข้างล่าช้ากว่าภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศ

ปัญหาการก่อการร้ายในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีการสั่งสมกันมานานจนกล่าวได้ว่าเป็นปัญหาทางประวัติศาสตร์ และความเป็นมาทางสังคม การเมือง การปกครองที่ต่อเนื่อง เกิดเป็นช่องว่างที่ลึกอยู่ในสังคมจากอดีตและหลงเหลืออยู่จนถึงปัจจุบัน คือทัศนคติหรือโลกทัศน์ของเจ้าหน้าที่บ้านเมืองและประชาชนที่มีต่อกันและกัน และอาจมีกลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มผู้ไม่หวังดีบางกลุ่มแสวงหาผลประโยชน์ให้กับกลุ่มของตน โดยอาศัยลักษณะและเอกลักษณ์พิเศษของจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย

จากสภาพปัญหานำมาซึ่งความหวาดระแวง ความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน เกิดความหวาดกลัวกันและกัน อันเป็นสภาพที่เกิดขึ้นทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นฝ่ายประชาชนทั่วไปซึ่งถูกบงการร้ายในทุกรูปแบบ ผู้ต้องสงสัยถูกอุ้มหายไป และเจ้าหน้าที่ของรัฐถูกลอบทำร้ายเป็นประจำแทบทุกวัน การคุกคาม การก่อความไม่สงบของผู้ไม่หวังดีที่มุ่งบงการร้ายโดยไม่จำกัดเป้าหมายในการก่อการร้ายนี้ได้ก่อให้เกิดขึ้นอันเป็นเหตุให้เกิดความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนทั่วไป ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้คือ 1) สภาพปัญหาจากการก่อการร้ายรวมทั้ง ขบวนการแบ่งแยกดินแดน 2) ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน และ 3) ขาวลือและการให้ข่าวเพื่อผลทางธุรกิจจากสื่อมวลชนต่าง ๆ

ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้อาจจะเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ให้กลุ่มชาติพันธุ์กล่าวเป็นข้ออ้างในการเคลื่อนไหวทางการเมือง โดยเฉพาะการปลุกกระแสให้เกิดการต่อต้านอำนาจรัฐ และก่อความไม่สงบในรูปแบบต่าง ๆ มาโดยตลอด สถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความไม่สงบในพื้นที่ดังกล่าว มีปัจจัยภายในที่เป็นจุดอ่อนและเงื่อนไขจากความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรมเกื้อกูลให้กลุ่มขบวนการต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศแสวงประโยชน์จากการแอบอ้างศาสนาเข้าไปปลุกฝังอุดมการณ์ให้กับเยาวชน ประกอบกับสภาพพื้นที่ที่อยู่ใกล้กับมาเลเซียที่ง่ายต่อการหลบหนี หลังจากก่อเหตุร้าย ทั้งนี้ ที่ผ่านมามีการก่อความไม่สงบมีลักษณะกระจายในหลายพื้นที่ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อจะตอบโต้ ก่อวุ่น สร้างความสับสนต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งจะส่งผลด้านจิตวิทยาและความเชื่อมั่นของประชาชนสำหรับปัจจัยภายนอกที่ก่อให้เกิดเหตุการณ์ความรุนแรงขึ้นส่วนหนึ่งเกิดจากกระแสในตะวันออกกลางต่อต้านชาติตะวันตกอย่างรุนแรง โดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกา อาจทำให้กลุ่มก่อการร้ายเข้ามาแสวงประโยชน์จากสถานการณ์ในภาคใต้ เหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ นอกจากนี้แล้วยังมีสาเหตุมาจากกลุ่มขบวนการต่าง ๆ กลุ่มอิทธิพลท้องถิ่น กลุ่มอิทธิพลการเมือง ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐไม่สามารถแก้ปัญหาได้ดีเท่าที่ควรแถมยัง ต้องพบอุปสรรคต่างๆ อีกมากมายเช่น ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากประชาชน การ

ทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐในปัจจุบันยังมีลักษณะต่างหน่วยต่างทำ การควบคุมบังคับบัญชา และการติดต่อสื่อสารขาดประสิทธิภาพ การทำงานเป็นไปในลักษณะตั้งรับ ไม่มีการปฏิบัติงานในเชิงรุก ทำให้ข้าราชการเสียขวัญประชาชนไม่มั่นใจ

โดยสรุปแล้ว งานวิจัยนี้จึงมุ่งที่จะตรวจสอบโจทย์ปัญหาคือ “ทัศนคติของผู้นำชุมชนต่อนโยบายของรัฐ กรณีศึกษาการแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดปัตตานีเป็นเช่นไร”

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อศึกษาถึงทัศนคติของผู้นำชุมชนต่อนโยบายของรัฐในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

สมมุติฐานของการวิจัย

- 1) นโยบายการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่เกิดประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นส่งผลให้ประชาชนมีทัศนคติด้านบวกต่อนโยบายของรัฐบาล
- 2) นโยบายการพัฒนาสู่ชนบทสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นส่งผลให้ประชาชนมีทัศนคติด้านบวกต่อนโยบายของรัฐบาล
- 3) ประชาชนระดับรากหญ้ามีโอกาสร่วมกำหนดนโยบายของรัฐต่อการพัฒนาท้องถิ่นตนเองส่งผลให้ประชาชนมีทัศนคติด้านบวกต่อนโยบายของรัฐบาล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ทำให้ทราบถึงทัศนคติผู้นำชุมชนที่มีต่อนโยบายด้านเศรษฐกิจ ด้านพัฒนาสู่ชนบทสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น การเปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายร่วมกัน นำเสนอรูปแบบหรือวิธีการเพื่อปรับนโยบายให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมของท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตด้านพื้นที่และกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ศึกษาเลือกพื้นที่ศึกษา จากสามเขตอำเภอของจังหวัดปัตตานี คือ อำเภอเมืองเป็นผู้นำชุมชนในพื้นที่ ตำบลสุระสมิแลจำนวน 33 คน อำเภอสายบุรีเป็น

ผู้นำชุมชนในพื้นที่ ตำบลปะเสยาวจำนวน 33 คน และอำเภอโคกโพธิ์เป็นผู้นำชุมชนในพื้นที่ ตำบลนาประดู่จำนวน 34 คน รวมกลุ่มตัวอย่างของการศึกษาผู้ศึกษาเลือกผู้นำชุมชนจำนวนทั้งหมด 100 คน โดยสุ่มเลือกแบบเจาะจง(Purposive sampling)

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติของผู้นำชุมชนต่อนโยบายของรัฐในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดปัตตานี เนื้อหาส่วนใหญ่ศึกษาเจาะจงไปที่ทัศนคติของผู้นำชุมชนในจังหวัดปัตตานี ทัศนคติผู้นำชุมชนที่มีต่อนโยบาย ด้านเศรษฐกิจ ด้านพัฒนาสู่ชนบทสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น การเปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายร่วมกัน นำเสนอรูปแบบหรือวิธีการเพื่อปรับนโยบายให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมของท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ระหว่างปี 2547-2553

นิยามศัพท์

ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึกหรือท่าทีของบุคคลที่มีต่อบุคคล วัตถุสิ่งของ หรือสถานการณ์ต่างๆ ความรู้สึกหรือท่าทีนี้จะไปในทำนองพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย (สุธา จันทรธอม, 2524 อ้างถึงใน นภา จันทรตรี, 2545 : 7)

ผู้นำชุมชน หมายถึง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล อิหม่ามประจำมัสยิด และผู้นำกลุ่มองค์กร อสม. ซึ่งเป็นผู้นำ และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อวางแผนดำเนินงานในชุมชน ในด้านความคิดริเริ่ม ทักษะ ความรู้ ทรัพยากรชุมชน เป็นบุคคลที่ชาวบ้านให้การยอมรับ ให้การเคารพ และเชื่อถือ

นโยบายของรัฐ หมายถึง สิ่งใดก็ตามที่รัฐบาลเลือกจะทำหรือไม่กระทำ กิจกรรมต่าง ๆ ที่รัฐบาลหรือองค์กรของรัฐจัดทำขึ้นเช่น การจัดการบริการสาธารณะ (Public services),การจัดทำสินค้าสาธารณะ (public good),การออกกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย แนวทางปฏิบัติที่กำหนดขึ้น เพื่อตอบสนองต่อปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น หรือแนวทางที่รัฐบาลกำหนดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหา ความคิดของรัฐที่กำหนดว่าจะทำอะไร

หรือไม่ อย่างไร เพียงไร เมื่อไร 5แนวทางกว้าง ๆ ที่
รัฐบาล (ไม่ว่าจะระดับใด) กำหนดขึ้นเพื่อล่วงหน้า เพื่อ
เป็นการชี้้นำให้เกิดการกระทำต่าง ๆ ตามมา

การแก้ไขปัญหาความไม่สงบ หมายถึง วิธีการ
ในการปรับปรุง พัฒนาส่วนที่ไม่ดี ส่วนที่ขัดข้องให้
กลับมาดีขึ้น ตามแนวทางที่กำหนดไว้ เพื่อเป็นแนวทาง
ในการปฏิบัติให้การปรับปรุงสถานการณ์ความรุนแรง
เหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นรายวัน ประกาศใช้
นโยบายต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบที่เกิดขึ้น
ในจังหวัดปัตตานีและพื้นที่ใกล้เคียงภาคใต้บรรลุผล โดย
สามารถวิเคราะห์หลักวิธีต่างๆ แล้วร่วมกันกำหนดวิธีการ
แก้ไขในแต่ละปัญหาหาระยะสั้นและระยะยาว

จังหวัดปัตตานี หมายถึง อำเภอเมืองในพื้นที่
ตำบลรูสะมิแล อำเภอสายบุรีในพื้นที่ ตำบลปะเสียววอ
และอำเภอโคกโพธิ์ในพื้นที่ ตำบลนาประดู่

ทัศนคติต่อนโยบายการแก้ไขปัญหาของรัฐ
หมายถึง ทัศนคติของผู้นำชุมชนในจังหวัดปัตตานีที่มี
มุมมองต่อโครงการพัฒนาทางเศรษฐกิจ นโยบายการ
พัฒนาสู่ชนบท และโอกาสร่วมกำหนดนโยบายของรัฐ
จากประชาชน

ระเบียบวิธีวิจัย

1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษารุ่นนี้ผู้ศึกษาเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็น
ผู้นำชุมชนจาก 3 อำเภอ ของจังหวัดปัตตานีจำนวน 100
คน โดยแยกออกเป็น 3 กลุ่มซึ่งมีความแตกต่างกัน ดังนี้

- กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้นำชุมชนในพื้นที่ ตำบลรู
สะมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ประชาชนในบริเวณ
นี้ส่วนใหญ่มีอาชีพประมง รับราชการ พนักงานห้างร้าน
เป็นสังคมเป็นชนบทผสมผสานสังคมเมือง จำนวน 33
คน

- กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้นำชุมชนในพื้นที่ ตำบล
นาประดู่ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ซึ่งประชาชน
ส่วนใหญ่ในบริเวณนี้ประกอบอาชีพเป็นผู้ประกอบการ
รับราชการ พนักงานห้างร้าน ฯลฯ ถือว่าเป็นสังคม
ชนบทผสมผสานสังคมเมือง จำนวน 33 คน

-กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้นำชุมชนในพื้นที่ ตำบลปะ
เสียววอ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ประชาชนส่วน

ใหญ่ในบริเวณนี้มีอาชีพประมง ทำสวน ทำไร่
ผู้ประกอบการ รับราชการ ฯลฯ เป็นสังคมที่ยังคงความ
เป็นชนบท จำนวน 34 คน รวมกลุ่มตัวอย่างในการทำ
วิจัยครั้งนี้ทั้งสิ้น 100 คน

ลักษณะเครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็น
แบบสอบถามซึ่งแบ่งเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ
ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามได้แก่ เพศ อายุ
สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ ภาษาที่ใช้ใน
ชีวิตประจำวันนั้น

ตอนที่2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ
ทัศนคติ ของผู้นำชุมชนต่อนโยบายของรัฐ แบ่งเป็นด้านๆ
ตามตัวแปรต้นที่ได้กำหนดไว้คือ 1)โครงการพัฒนาทาง
เศรษฐกิจ 2) นโยบายการพัฒนาสู่ชนบท และ 3)
โอกาสร่วมกำหนดนโยบายของรัฐจากประชาชน

2) วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บข้อมูล กำหนดการเก็บข้อมูลทั้งปฐม
ภูมิและทุติยภูมิ โดยมีขั้นตอนของการเก็บข้อมูล ดังนี้

- ข้อมูลปฐมภูมิ การเก็บข้อมูลพื้นฐาน โดย
จัดทำแบบสอบถาม เพื่อตรวจสอบคำถามหลักคือ “ผู้นำ
ชุมชนมีทัศนคติต่อนโยบายการแก้ไขปัญหาของรัฐ
เช่นใด”

- ข้อมูลทุติยภูมิ การเก็บข้อมูลจากเอกสาร
วารสาร ตำราวิชาการ เป็นการหาข้อมูลถึงแนวทางของ
การพัฒนาพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เกี่ยวกับ
นโยบายของรัฐบาลตลอดจนเอกสารทางวิชาการอื่นๆ
เพื่อใช้สนับสนุนในการดำเนินงานวิจัยและเป็นแนวทาง
ในการกำหนดการตั้งประเด็นคำถามเพื่อสัมภาษณ์แบบ
เจาะลึก

3) วิธีการวิเคราะห์

นำข้อคิดเห็นของผู้นำชุมชนจำนวน 100 คน
ที่ได้จากการเก็บข้อมูลทำการหาค่าความเป็นไปได้
(probability) โดยวัดระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร
อิสระซึ่งเป็นข้อคิดเห็นของผู้นำชุมชน (โครงการพัฒนา
ทางเศรษฐกิจ นโยบายการพัฒนาสู่ชนบท และโอกาส
ร่วมกำหนดนโยบายของรัฐต่อประชาชน) ซึ่งเป็นเงื่อนไข

ที่กำหนดขึ้นล่วงหน้า (preconditions) ความถี่ที่ได้จากการวัดระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามคือ ทัศนคติต่อนโยบายการแก้ไขปัญหาของรัฐ (occurrence) จะถูกแปลงค่าออกให้เป็นค่าของร้อยละ และระดับความสัมพันธ์ที่ค่าสูงสุดจะถือเป็นค่าความเป็นไปได้ของงานวิจัย

4) บทวิเคราะห์

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติของผู้นำชุมชนต่อนโยบายของรัฐ โดยศึกษากรณีการแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการเก็บแบบสอบถามผู้นำชุมชนที่อาศัยอยู่ในตำบลรูสะมิแล (อำเภอเมือง) ตำบลนาประดู่ (อำเภอโคกโพธิ์) และตำบลปะเสียววอ (อำเภอสายบุรี) ของจังหวัดปัตตานี รวมทั้งสิ้น 100 ท่าน ทั้งนี้ เพื่อให้ได้รับตอบต่อคำถามวิจัยคือ “ผู้นำชุมชนมีทัศนคติต่อนโยบายการแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดปัตตานีของรัฐ เช่นใด” โดยมีสมมติฐานการวิจัย คือ 1) นโยบายการพัฒนาทางเศรษฐกิจเกิดประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นส่งผลให้ประชาชนมีทัศนคติด้านบวกต่อนโยบายของรัฐบาล 2) นโยบายการพัฒนาสู่ชนบทสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นส่งผลให้ประชาชนมีทัศนคติด้านบวกต่อนโยบายของรัฐบาล 3) ประชาชนระดับรากหญ้ามีโอกาสร่วมกำหนดนโยบายของรัฐส่งผลให้ประชาชนมีทัศนคติด้านบวกต่อนโยบายของรัฐบาล

4.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

จากการสอบถามผู้นำชุมชนจำนวน 100 คน จากกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดปัตตานี ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นชายร้อยละ 94.0 หญิงร้อยละ 6.0 มีอายุน้อยกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 3.0 อยู่ระหว่าง 21-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 69.0 อายุระหว่าง 31-40 ปี ร้อยละ 13.0 และมากกว่า 40 ปี ร้อยละ 15.0 เป็นผู้ที่สมรสแล้วร้อยละ 34.0 และมีสถานะโสดร้อยละ 66.0 มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาโทร้อยละ 3.0 ระดับปริญญาตรีร้อยละ 46.0 ระดับมัธยมศึกษาร้อยละ 46.0 และต่ำกว่ามัธยมศึกษาร้อยละ 5.0 ส่วนภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันนั้น เป็นภาษาไทยร้อยละ 11.0 ภาษามลายูร้อยละ 89.0 อาศัยอยู่ในตำบลรูสะมิแล (อำเภอเมือง) ร้อยละ

34.0 ตำบลนาประดู่ (อำเภอโคกโพธิ์) ร้อยละ 33.0 และตำบลปะเสียววอ (อำเภอสายบุรี) ร้อยละ 33.0 โดยแต่ละท่านจะประกอบอาชีพ คือ เจ้าของกิจการทางธุรกิจร้อยละ 9.0 ข้าราชการประจำร้อยละ 13.0 รับจ้างองค์กรเอกชนร้อยละ 33.0 ผู้นำศาสนาร้อยละ 2.0 และคอยงานเพื่อหางานทำร้อยละ 43.0

4.2 ข้อคำถามเรื่องทัศนคติของผู้นำชุมชนต่อนโยบายการพัฒนาทางเศรษฐกิจ

(คำถามที่ 1) รัฐบาลมีการส่งเสริมและผลักดันให้เกิดธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมและวิสาหกิจชุมชน

ผลจากการสอบถามผู้นำชุมชนร้อยละ 61.0 เห็นด้วย หากรัฐบาลมีการส่งเสริมและผลักดันให้เกิดธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมและวิสาหกิจชุมชนก็สามารถพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ส่วนร้อยละ 21.0 ไม่เห็นด้วย ทั้งนี้เพราะโครงการแต่ละโครงการไม่ค่อยมีการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง การปฏิบัติงานกว่าจะผ่านแต่ละขั้นตอนมีความล่าช้า และอีกร้อยละ 18.0 ไม่ทราบ เพราะผู้นำชุมชนบางคนมีภาระงานที่มากจนบางที่ไม่รู้ว่ารัฐบาลมีการส่งเสริมภาคอุตสาหกรรมในชุมชนของตนเอง

(คำถามที่ 2) รัฐบาลมีการส่งเสริมการสร้างงานที่ยั่งยืน

ผลจากการสอบถามผู้นำชุมชนร้อยละ 65.0 เห็นด้วย หากรัฐบาลมีการส่งเสริมการสร้างงานที่ยั่งยืนก็จะส่งผลต่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจเป็นวิธีการแก้ปัญหาที่ถูกต้อง ประชาชนก็จะมั่งคั่งที่เป็นหลักแหล่งลดปัญหาความยากจน ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมก็จะไม่เกิดขึ้น ประชาชนอยู่ดีกินดี ก็อาจจะไม่ถูกชักจูงไปในทางที่ผิด ส่วนร้อยละ 19.0 ไม่เห็นด้วย เพราะคิดว่าการสร้างงานอาจจะไม่ยั่งยืนเหมือนที่ตั้งเป้าเอาไว้ แรกๆ คิดว่าเป็นนโยบายของรัฐบาลชุดนี้ แต่เมื่อใดมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลนโยบายดังกล่าวอาจหยุดชะงักส่งผลกระทบโดยตรงต่อประชาชน ส่วนร้อยละ 16.0 ไม่ทราบว่างานที่ยั่งยืนนั้นจะมีรูปแบบหรือโครงสร้างการดำเนินงานอย่างไรจึงจะเข้าถึงระดับรากหญ้าอย่างแท้จริง

(คำถามที่ 3) รัฐบาลมีการส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มอาชีพ

ผลจากการสอบถามผู้นำชุมชน ร้อยละ 55.0 เห็นด้วยหากรัฐบาลมีการส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มอาชีพทำให้ประชาชนมีการรวมตัวขึ้นในสังคม มีการสนับสนุนและส่งเสริมอาชีพที่สนองต่ออัตลักษณ์ของคนในพื้นที่ ส่วนร้อยละ 27.0 ไม่เห็นด้วย เพราะกลัวจะทำให้ลายชนบทรธรรมนิยม ประเพณี และอัตลักษณ์ที่ดีของคนในพื้นที่ ส่วนร้อยละ 18.0 ไม่ทราบหากรัฐบาลมีการส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มอาชีพทำให้ประชาชนได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง

(คำถามที่ 4) รัฐบาลเอาจริงเอาจังกับการแก้ปัญหาว่างงาน

ผลจากการสอบถามผู้นำชุมชน ร้อยละ 62.0 เห็นด้วยหากรัฐบาลเอาจริงเอาจังกับการแก้ปัญหาว่างงานของคนในพื้นที่ ประชาชนมีรายได้สามารถจุนเจือตนเองและครอบครัวการเอาจริงเอาจังกับการแก้ปัญหาว่างงานสามารถแก้ปัญหาทางสังคมได้ในระดับหนึ่ง ส่วนร้อยละ 20.0 ไม่เห็นด้วย เพราะการแก้ปัญหาว่างงานของคนในพื้นที่ของรัฐบาลจะทำให้ประชาชนมีการแข่งขันสูงขึ้น ประชาชนอาจละทิ้งถิ่นฐานเดิมไปสู่สังคมที่เจริญกว่า ส่วนร้อยละ 18.0 ไม่ทราบ ไม่มีการติดตามข้อมูลข่าวสารจากภาครัฐอย่างแท้จริง

(คำถามที่ 5) รัฐบาลมีการส่งเสริมให้คนในพื้นที่เป็นผู้ประกอบการเอง

ผลจากการสอบถามผู้นำชุมชน ร้อยละ 50.0 เชื่อว่าหากรัฐบาลมีการส่งเสริมให้คนในพื้นที่เป็นผู้ประกอบการเองทำให้ประชาชนในพื้นที่ได้มีพัฒนาทางเศรษฐกิจในบ้านเกิดของตนเอง ผู้คนไม่ย้ายถิ่นฐาน ผลดีก็ตกกับประชาชนระดับรากหญ้าอย่างแท้จริง ส่วนร้อยละ 31.0 ไม่เห็นด้วย เพราะการที่จะเป็นผู้ประกอบการต้องใช้เงินทุนที่สูงในการทำธุรกิจเป็นจำนวนมากทำให้เป็นภาระต่อประชาชน ส่วนร้อยละ 19.0 ไม่ทราบว่ารัฐบาลมีการส่งเสริมให้คนในพื้นที่เป็นผู้ประกอบการเอง

4.3 ข้อคำถามเรื่องทัศนคติของผู้นำชุมชนด้านการพัฒนาของรัฐสู่ชนบท

ผลจากการสอบถามผู้นำชุมชนร้อยละ 42.0 ยอมรับว่าในพื้นที่จังหวัดปัตตานีนั้นได้รับการช่วยเหลือจากภาครัฐด้วยดีในการพัฒนาชนบท

(คำถามที่ 1) ประชาชนได้รับประโยชน์จากนโยบายการพัฒนาชนบทของรัฐ

แต่ส่วนใหญ่จะตอบว่ารัฐให้ความช่วยเหลือเพียงบางพื้นที่ บางชุมชนทำให้มีผู้ตอบแบบสอบถามไม่เห็นด้วยคิดเป็นร้อยละ 32.0 ทั้งนี้ อาจเนื่องจากภาครัฐไม่ให้การช่วยเหลืออย่างจริงจัง นำไปสู่ความรู้สึกอึดอัดของประชาชนและมองภาครัฐในแง่ลบมาตลอด นโยบายต่างๆที่ถูกลำมาเป็นรูปธรรมไม่ค่อยตรงกับความต้องการของประชาชน ซึ่งจะเห็นว่า ผู้นำชุมชนร้อยละ 48.0 ต้องการอยากที่จะรับรู้นโยบายพัฒนาชนบทก่อนการดำเนินการ

(คำถามที่ 2) ประชาชนสามารถรับรู้นโยบายการพัฒนาชนบทก่อนการดำเนินการ

ทั้งนี้ เพื่อที่จะรับรู้ผลกระทบที่จะตามมาอย่างไรก็ตาม ผู้นำชุมชนร้อยละ 65.0 เชื่อว่า นโยบายการพัฒนาชนบทมุ่งแต่พัฒนาถนนหนทางเพียงด้านเดียว

(คำถามที่ 3) นโยบายการพัฒนาชนบทมุ่งแต่พัฒนาถนนหนทาง

ซึ่งโครงการเหล่านี้ทำให้ชุมชนได้รับการพัฒนาและสามารถนำสินค้าออกจากชนบทสู่ตลาดได้คล่องตัวยิ่งขึ้น จะเป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ และผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 57.0 เชื่อว่า ผู้นำท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์จากนโยบายการพัฒนาชนบท แต่ร้อยละ 21.0 ไม่เห็นด้วย

(คำถามที่ 4) ผู้นำท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์จากนโยบายการพัฒนาชนบท

ทั้งนี้ เนื่องจากมีการเลือกปฏิบัติและโครงการส่วนใหญ่จะมีการคอร์รัปชันโดยเจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับโครงการนั้นๆ และบางรายตอบว่าเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณ เช่นการส่งทหารเข้ามาในพื้นที่ เนื่องจากเป็นการสร้างความหวาดระแวงให้กับประชาชน จนบางส่วนไม่กล้าออกไปทำงานนอกบ้าน และทหารส่วนใหญ่ก็เป็นคนนอกพื้นที่ยอมไม่เข้าใจในวัฒนธรรม ประเพณีของประชาชนในสามจังหวัดภาคใต้

(คำถามที่ 5) นโยบายการพัฒนาสู่ชนบททำให้เกิดปัญหาและอุปสรรค

“นโยบายการพัฒนาสู่ชนบททำให้เกิดทัศนคติด้านลบต่อรัฐบาล” ปรากฏว่าและร้อยละ 54.0 เห็นด้วย และเชื่อว่า นโยบายของรัฐบาลไม่มีความสอดคล้องกับลักษณะของพื้นที่ ทำให้ผู้นำท้องถิ่นลุกขึ้นปลุกกระดมประชาชนเพื่อให้ตื่นตัว ซึ่งถือเป็นการเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาความมั่นคงของประเทศ นอกจากนี้ การที่รัฐบาลมอบนโยบายหรือโครงการมาให้ประชาชนในพื้นที่โดยไม่ได้สอบถามความต้องการของประชาชน ย่อมทำให้การบริการไม่ประสบผลสำเร็จ และเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณ

4.4 ข้อคำถามเรื่องทัศนคติของผู้นำชุมชน ต่อนโยบายการพัฒนาด้านสังคม

ผลจากการสอบถามผู้นำชุมชนร้อยละ 72.0 ให้การยอมรับว่าการพัฒนาด้านสังคมของรัฐมีความล่าช้า

(คำถามที่ 1) นโยบายของรัฐที่มุ่งพัฒนาด้านสังคมมีความล่าช้า

อาจเป็นเพราะรัฐเห็นความสำคัญของกายภาพมากกว่าที่จะพัฒนาด้านสังคมอาจหมายรวมถึงจิตวิญญาณของความเป็นคนที่ถูกมองข้ามไป ซึ่งนโยบายด้านการพัฒนาทางด้านกายภาพเพียงด้านเดียว

(คำถามที่ 2) นโยบายของรัฐเน้นการพัฒนาทางด้านกายภาพอย่างเดียว

ผู้นำชุมชนร้อยละ 51.0 มองว่ารัฐเน้นการพัฒนาทางด้านกายภาพไม่ว่าจะเป็นถนนหนทาง การอุปโภคบริโภคโดยมองข้ามถึงจริยธรรมของประชาชน โดยไม่ได้เชิดชูจริยธรรมของประชาชนเป็นหลัก และผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 65.0 เชื่อว่า นโยบายของรัฐบาลมีความหละหลวมด้านการบริหารจัดการ

(คำถามที่ 3) นโยบายของรัฐมีความหละหลวมด้านการบริหารจัดการ

ทั้งนี้ เพราะปัจจุบันข้าราชการส่วนใหญ่ในพื้นที่ไม่ได้กำหนดไปตามการนับถือศาสนาของประชาชนในพื้นที่ จะเห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 60 ไม่เชื่อว่า นโยบายต่างๆ ของรัฐที่ลงสู่พื้นที่ประชาชนได้รับประโยชน์อย่างทั่วถึง

(คำถามที่ 4) นโยบายต่างๆ ของรัฐที่ลงสู่พื้นที่ประชาชนได้รับประโยชน์อย่างทั่วถึง

ทั้งนี้เป็นเพราะว่า นโยบายต่างๆ ของรัฐจะกระจุกอยู่ที่เมืองใหญ่ๆ ส่วนพื้นที่ห่างไกลอาจถูกทอดทิ้งไม่มีการพัฒนาเท่าที่ควร

(คำถามที่ 5) การขาดโอกาสเข้าร่วมกำหนดนโยบายของรัฐของประชาชนระดับรากหญ้าทำให้เกิดทัศนคติด้านลบต่อรัฐบาล

“การขาดโอกาสเข้าร่วมกำหนดนโยบายของรัฐของประชาชนระดับรากหญ้าทำให้เกิดทัศนคติด้านลบต่อรัฐบาล” ปรากฏว่า ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 65 เห็นว่าระดับรากหญ้าถูกทอดทิ้งไม่มีส่วนร่วมได้ส่วนเสียใดๆ ในการกำหนดนโยบายเท่าที่ควร ทำให้นโยบายที่ออกมาไม่ค่อยตรงตามความต้องการที่ระดับรากหญ้าต้องการ

4.5 ข้อคำถามเรื่องทัศนคติของผู้นำชุมชน ต่อ การพัฒนาด้านอื่นๆ

(คำถามที่ 1) การพัฒนาสู่ชนบทส่วนมากเน้นด้านวัตถุ

ผลจากการสอบถามผู้นำชุมชนร้อยละ 57.0 เชื่อว่า การพัฒนาที่เกิดขึ้นในชนบทประชาชนเห็นว่ารัฐเน้นการพัฒนาด้านวัตถุมากเกินไป

(คำถามที่ 2) การศึกษาของประชาชนมีความจำเป็นต่อการพัฒนา

เพราะคิดว่าประชาชนทุกคนเป็นคนไทยเหมือนกัน อยู่ในผืนแผ่นดินเดียวกัน ต้องให้ความช่วยเหลือกันและสามารถอยู่ร่วมกันได้ จะสังเกตเห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 75 เชื่อว่า การศึกษาของประชาชนมีความจำเป็นต่อการพัฒนา

(คำถามที่ 3) รัฐบาลควรส่งเสริมการศึกษาที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของประชาชนในท้องถิ่น

ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 78 เห็นว่า รัฐบาลควรส่งเสริมการศึกษาที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของประชาชนในท้องถิ่น ส่วนเกี่ยวกับความมั่นคง

(คำถามที่ 4) รัฐควรแก้ไขปัญหากการพัฒนาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยนโยบายจากภาคพลเรือน

ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 67 เห็นว่า รัฐควรแก้ไขปัญหาการพัฒนาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยนโยบายที่ได้รับความร่วมมือจากภาคพลเรือน จะเห็นในช่วงที่มีเหตุการณ์ไม่สงบยิ่งทำให้เกิดความหวาดระแวงกันมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากไม่แน่ใจว่าจะมีความไว้วางใจกันหรือไม่ เพราะแต่ละพื้นที่ประสบเหตุการณ์ไม่เหมือนกัน

(คำถามที่ 5) ภาคทหารควรกลับเข้าทำงานในหน้าที่ปกป้องอธิปไตยของชาติตามชายแดนที่เกิดปัญหากรณีพิพาทต่างๆ ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 64 เห็นว่า รัฐควรแก้ไขปัญหาภาคทหาร กลับเข้าทำงานในหน้าที่ปกป้องอธิปไตยของชาติตามชายแดนที่เกิดปัญหากรณีพิพาทต่างๆ ตามแนวชายแดน เช่น กรณีพิพาทชายแดนระหว่าง ไทย-กัมพูชามากกว่าที่จะมาประจำการในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

(คำถามที่ 6) ทหารไม่ควรใช้งบประมาณของรัฐเข้าไปพัฒนาในสามจังหวัดภาคใต้ด้วยตนเอง

ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 67 เห็นว่า เพราะคิดว่างบประมาณที่ลงมาแต่ละครั้งมีจำนวนมหาศาลแต่ผลที่ออกมาปัญหาการก่อเหตุร้ายรายวันก็ยังไม่สงบลง

ปรากฏผลสรุปดังนี้คือ 1) ร้อยละ 50 เห็นว่า โครงการพัฒนาทางเศรษฐกิจได้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนในท้องถิ่นในจังหวัดปัตตานี 2) ร้อยละ 54 เชื่อว่า โครงการพัฒนาจากภาครัฐไม่ตรงกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นและไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ และ 3) ร้อยละ 65 เชื่อว่า ประชาชนเห็นว่าระดับรากหญ้าถูกทอดทิ้งไม่มีส่วนได้ส่วนเสียในการกำหนดนโยบายของรัฐเท่าที่ควร อย่างไรก็ตาม ยังมีปัญหาอื่นๆ ที่อาจเกี่ยวข้องกับทัศนคติต่อนโยบายของรัฐ อย่างเช่น ผู้นำชุมชน เชื่อว่า โครงการพัฒนาของภาครัฐไม่ตรงกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น (ร้อยละ 75) นอกจากนี้ และประชาชนเชื่อว่า การพัฒนาด้านการศึกษาในพื้นที่จังหวัดปัตตานียังไม่ทั่วถึง (ร้อยละ 68.00)

อภิปราย

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลแต่ละด้านได้ดังนี้

1.ทัศนคติต่อนโยบายการพัฒนาทาง

เศรษฐกิจ

ในประเด็นผู้นำชุมชนเห็นตรงกันว่า ควรนำมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาค่าความไม่สงบในจังหวัดปัตตานี ซึ่งประชาชนเองก็พอใจกับการที่ได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ แต่บางทีนโยบายการพัฒนาทางเศรษฐกิจอาจจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในระดับหมู่บ้าน การให้ความช่วยเหลือต่อประชาชนอย่างเป็นรูปธรรมจะส่งผลให้คุณภาพชีวิตโดยรวมของประชาชนในจังหวัดปัตตานีดีขึ้น ซึ่งจะสอดคล้องกับงานวิจัยของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จุมพฏ พงษ์สุวรรณ (2542:321) พบว่า หากมองโดยภาพรวมแล้วยุทธศาสตร์แนวทางการพัฒนาทางต่อนโยบายการพัฒนาทางเศรษฐกิจของจังหวัดปัตตานีอยู่ในระดับปานกลางสามารถทรงตัวอยู่ได้ แต่หากว่าไม่รีบเร่งแก้ไขปัญหาก็จะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ได้

2.ทัศนคติต่อนโยบายการพัฒนาสู่ชุมชนบท

ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่จังหวัดปัตตานีเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามนี้จะให้ความเห็นว่า ในการพัฒนาชนบทนั้นรัฐจะต้องเข้าใจวิถีชีวิตของชุมชนเป็นอย่างดี อาจจะเป็นคนในพื้นที่หรือไม่ก็ตาม โดยก่อนที่รัฐจะกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาสู่ชนบท รัฐควรที่จะรับรู้ หรือ เข้าใจถึงวัฒนธรรมของพื้นที่เสียก่อน พร้อมทั้งจัดทำคู่มือภาษามลายูพื้นฐานที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อสร้างความคุ้นเคยในภาษา

อีกทั้งนโยบายต่างๆ ที่ลงสู่ชนบทควรเป็นนโยบายที่แสดงถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ในประเด็นนี้รัฐสามารถฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมที่สามารถสอดแทรกหลักคำสอนศาสนาอิสลามที่ถูกต้องได้ และไม่ถือเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสู่ชนบทแต่อย่างใด ซึ่งจะสอดคล้องกับงานวิจัยของ นฐพงศ์ เทพจารี (2534: บทคัดย่อ) ที่พบว่าความยึดมั่นผูกพันกับศาสนาอิสลามไม่ได้เป็นตัวอุปสรรคและขัดขวางต่อการพัฒนาแต่อย่างใด อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมต่อการพัฒนาอีกด้วยและถ้าหากสามารถหากวิธีนโยบายการพัฒนาสู่ชนบทได้เป็น

รูปธรรมก็จะมีส่วนช่วยในการพัฒนาจังหวัดปัตตานีไปสู่การพัฒนาในระดับพื้นฐานได้อย่างดียิ่งอีกทางหนึ่ง

นโยบายการพัฒนาสู่ชนบทแต่ละนโยบายต่างมุ่งที่จะให้ประชาชนอยู่ดีกินดี แต่สภาพความเป็นจริงที่ได้ประสบมาคือ นโยบายที่วางไว้อย่างสวยหรู การวางแผนแบบมีขั้นตอนและระบบ แต่นโยบายที่มุ่งสู่พื้นที่บางที่อาจขัดกับความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ ซึ่งส่วนใหญ่ดำเนินชีวิตตามครรลองของศาสนา ที่จริงแล้วนโยบายการพัฒนาโครงการต่างๆ สู่ชนบทนั้น มีความสำคัญมาก ทั้งนี้เพราะเป็นสิ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นห่วงและทรงหาวิธีการแก้ไขอยู่ตลอดเวลา พระองค์ทรงทราบดีว่าการพัฒนาชนบทให้เจริญก้าวหน้าขึ้น มีข้อจำกัดและอุปสรรคในหลายด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ด้านการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของราษฎรในท้องถิ่น ปัญหาที่สำคัญของชนบทคือ การขาดความรู้ความสามารถและสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การที่เกษตรกรขาดความรู้ในเรื่องการหลักวิชาในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม รวมทั้งอุปสรรคปัญหาอื่นๆ เช่นขาดที่ดินทำกินของตนเอง ขาดแคลนแหล่งน้ำที่จะใช้ทำเกษตรกรรมและอุปโภคบริโภค เป็นต้น แต่ด้วยพระราชหฤทัยที่มุ่งมั่นในการช่วยเหลือราษฎรให้พ้นหรือบรรเทาจากความเดือดร้อน แนวพระราชดำริของพระองค์ที่จะช่วยพัฒนาชนบทจึงออกมาในรูปของโครงการต่างๆ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งมีลักษณะแต่ละโครงการแตกต่างกันออกไปตามปัญหาและสภาพภูมิประเทศในแต่ละแห่ง แต่มีจุดประสงค์เดียวกันคือการพัฒนาชนบทเพื่อให้ราษฎรมีความเป็นอยู่ตลอดจนมีการประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัวให้ดีขึ้น 84 พรรษาจิตอาสาเพื่อในหลวง(ออนไลน์).(2554).สืบค้น

จาก:[http://www.v4king.in.th/index.php/paper-ranger-event/11\[30 มิถุนายน 2554\]](http://www.v4king.in.th/index.php/paper-ranger-event/11[30 มิถุนายน 2554])

3.ทัศนคติด้านการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมกำหนดนโยบาย

ประชาชนระดับรากหญ้าไม่มีโอกาสร่วมกำหนดนโยบายต่างๆ ที่ผ่านมา ประชาชนจะเป็นฝ่ายที่สนองความต้องการของฝ่ายรัฐเท่านั้น รัฐสามารถดำเนินการได้ตามอำเภอใจตราบไต่ที่อำนาจการบริหารอยู่ในมือ มีการ

ให้สัญญาแก่ประชาชน แต่ไม่อาจปฏิบัติได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลาที่ฝ่ายอนุรักษ์นิยมมีอำนาจ ปัจจัยการให้โอกาสประชาชนระดับรากหญ้าเข้าร่วมกำหนดนโยบายนี้มีความสำคัญมาก ทั้งนี้ เพราะเป็นไปตามกรอบของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ว่าด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน และการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมกำหนดให้ส่วนราชการจะต้องจัดหาหรือสนับสนุน กลไก ในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการบริหารงานของภาครัฐมากขึ้น ดังความในมาตรา 78 (5) ซึ่ง บัญญัติให้รัฐต้อง “จัดระบบงานราชการและงานของรัฐอย่างอื่น เพื่อให้การจัดทำและ การให้บริการ สาธารณะเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของ ประชาชน” และในมาตรา 87 กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้าน การมีส่วนร่วม ประชาชน โดยต้องส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ อย่างครบวงจรเริ่มตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การตัดสินใจ จนถึงการติดตามตรวจสอบ กรมเจ้าท่า (ออนไลน์).(2554).สืบค้นจาก :[http://www.md.go.th/kpi5/ /md_kpi.html\[30 มิถุนายน2554\]](http://www.md.go.th/kpi5/ /md_kpi.html[30 มิถุนายน2554])

งานวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติของสุธา จันทรธอม, 2524 (อ้างถึงใน นภา จันทรตรี, 2545 : 7) โดยกล่าวว่า “ทัศนคติ หมายถึง ทัศนคติความรู้สึกหรือท่าทีของบุคคลที่มีต่อบุคคล วัตถุสิ่งของ หรือสถานการณ์ต่างๆ ความรู้สึกหรือท่าทีนี้จะเป็นไปในการทำงานพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ได้” ซึ่งประชาชนชาวมุสลิมเชื้อสายมลายูร้อยละ 65 เห็นว่าระดับรากหญ้าถูกทอดทิ้งไม่มีส่วนได้ส่วนเสียในการกำหนดนโยบายเท่าที่ควร นั้นแสดงให้เห็นว่าทัศนคติความรู้สึกหรือท่าทีของบุคคลที่มีต่อบุคคล วัตถุสิ่งของ หรือสถานการณ์ต่างๆ ความรู้สึกหรือท่าทีนี้ของประชาชนชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมลายูจะเป็นไปในการทำงานพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยต่อรัฐก็ได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเรื่องระเบียบวิธีวิจัย

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถามทำให้ประเด็นคำตอบเกี่ยวกับทัศนคติที่ผู้ตอบแบบสอบถามอยากตอบถูกจำกัดในวงแคบ ผู้ศึกษาเสนอว่าวิจัยครั้งต่อไปควรใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกหรือเป็นการสนทนากลุ่มจะได้ประเด็นคำตอบที่กว้างและหลากหลายขึ้น ส่วนกลุ่มตัวอย่างของการศึกษาควรที่จะเลือกจากหลายกลุ่มอาชีพเพราะจะทำให้ได้คำตอบที่หลากหลายและกว้างมากขึ้น

การนำผลการวิจัยไปใช้

1) รัฐควรน่านโยบายโครงการพัฒนาทางเศรษฐกิจนำการเมืองสืบเนื่องจากภาวะความไม่สงบในเขตพื้นที่จังหวัดปัตตานี ซึ่งมีเหตุการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลานาน ก่อให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ภาคธุรกิจเอกชนไม่มีความมั่นใจในการลงทุนและประกอบธุรกิจในพื้นที่ ภาคประชาชนได้รับความเดือดร้อนในด้านของการว่างงาน และรายได้ที่ไม่พอเพียงต่อการดำรงชีพ แม้ว่าภาครัฐ จะมีโครงการต่าง ๆ ที่ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ เช่น การสนับสนุนการจ้างงานเร่งด่วน และการสนับสนุนกลุ่มอาชีพก็ตาม แต่โครงการเหล่านั้นไม่มีความต่อเนื่องและไม่ยั่งยืนพอที่จะผลักดันเศรษฐกิจของพื้นที่ให้เข้มแข็งได้ นอกจากนี้ รัฐบาลต้องส่งเสริมประชาชนในพื้นที่ให้มีความรักและสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันด้วยกิจกรรมที่สร้างสรรค์ และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาความไม่สงบ โดย ก า ร เ ป ด โ อ ก า ส ไ ห้ ก ร ม ส ง เ ส ร ิ ม อุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม เป็นอีกหน่วยงานหนึ่งของรัฐ ที่มีภารกิจหลักในเรื่องการสร้างและส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ และกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค ด้วยการมุ่งเน้น ผลักดันให้เกิดธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมและวิสาหกิจชุมชน ซึ่งเป็นการเพิ่มโอกาสในการจ้างงาน และการสร้างอาชีพที่ยั่งยืนให้กับประชาชน ดังนั้น กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมควรพิจารณาการแก้ปัญหาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้โดยยึดหลัก “เศรษฐกิจนำการเมือง”

ด้วยการส่งเสริมให้เกิดการลงทุนในภาคธุรกิจอุตสาหกรรมไปกระตุ้นให้เกิดการลงทุนเวียนทางเศรษฐกิจ และเป็นการยกระดับคุณภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ให้ดีขึ้น จากการศึกษาข้อมูลพบว่า ปัจจุบัน ภาคอุตสาหกรรมการผลิตหลายประเภท โดยเฉพาะอุตสาหกรรมที่ต้องใช้แรงงานจำนวนมาก เช่น อุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูป อุตสาหกรรมอาหาร อุตสาหกรรมเครื่องเรือน เป็นต้น ยังมีความต้องการแรงงานฝีมือจำนวนมาก “โครงการอุตสาหกรรมเพื่อการสร้างงานที่ยั่งยืนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้” โดยมีแนวคิดที่จะใช้โอกาสดังกล่าวในการเชื่อมโยงระหว่างความต้องการแรงงานของภาคอุตสาหกรรม กับปัญหาการว่างงานในพื้นที่ เนื่องจากการลงทุนของภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่ที่มีการชะลอตัวถึงหยุดนิ่ง โดยภาครัฐจะเป็นหน่วยงานหลักในการเตรียมความพร้อมด้านปัจจัยพื้นฐานที่สนับสนุนการผลิต เป็นผู้ลงทุนในการจัดตั้งสถานประกอบการในลักษณะโรงงานอุตสาหกรรมพร้อมเครื่องมืออุปกรณ์ในการผลิต ตลอดจนสนับสนุนค่าแรงในเบื้องต้นแก่ราษฎรที่ประสงค์จะเข้ามาเป็นพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรม ภาคเอกชนสนับสนุนด้านการตลาด ด้านต้นทุนการผลิตอื่น ๆ และการบริหารจัดการในโรงงาน และภาคประชาชนให้ความร่วมมือในการดำเนินงาน สนับสนุนโครงการให้ดำเนินไปอย่างมั่นคงต่อเนื่อง เพื่อเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของพื้นที่ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม (ออนไลน์). (2554). สืบค้นจาก :[http://www.handinhands.com11\[30 ตุลาคม 2554\]](http://www.handinhands.com11[30 ตุลาคม 2554])

2) สร้างศักยภาพและโอกาสของพื้นที่ที่มีระดับการพัฒนาให้สูงและกระจายการพัฒนาสู่พื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของพื้นที่ ประเด็นปัญหาและข้อจำกัดที่สำคัญ ได้แก่ ปัญหาความยากจนและคุณภาพชีวิตของ ประชาชนในชุมชนชนบท ซึ่งพึ่งพิงอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก ขณะที่ ภาวะเศรษฐกิจขึ้นกับการผลิตทางการเกษตรไม่ก่ขนิตและขยายตัวต่ำ ส่งผลกระทบต่อปัญหาการว่างงานทั้งยังมีปัญหาการจัดการศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับพหุวัฒนธรรมและวิถีชีวิตท้องถิ่น เด็กและเยาวชนมุสลิม บางส่วนยัง

ขาดโอกาสที่จะได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ทั้งมีข้อจำกัดในการใช้ภาษาไทย เพื่อการ เรียนและการ ทำงาน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยเฉลี่ยต่ำ นอกจากนี้ปัญหาการไม่ได้ ได้รับความเป็นธรรมยังคงเป็น ปัญหาที่ต้องเร่งแก้ไขด้วยระบบกระบวนการ ยุติธรรมที่ เน้นการมี ส่วนร่วมของประชาชนให้เกิดความไว้วางใจ เชื่อมั่นต่ออำนาจรัฐ ขณะที่ข้อจำกัดที่สำคัญต่อการ พัฒนา และการดำเนินชีวิตของ ประชาชนคือ สถานการณ์ความไม่สงบที่ส่งผลกระทบต่อความไม่ ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ตลอดจนปัญหายาเสพติด และการค้าสิ่งผิดกฎหมายซึ่งจำเป็นต้องเร่งแก้ไข

สถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดน ภาคใต้ที่ทวีความรุนแรงขึ้นตั้งแต่ปี 2547 เป็นต้นมา ได้ ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงต่อนโยบายการพัฒนาสู่ชนบท ภาคใต้ ทำให้เกิดภาวะการผลิตหดตัว ผู้ประกอบการ ขาดความมั่นใจในการลงทุน มีการเลิกกิจการอย่าง ต่อเนื่อง เกิดปัญหาการว่างงานสูง ซึ่งซ้ำเติมปัญหาความ ยากจนของประชาชนในพื้นที่ ทั้งยังต้องเผชิญกับปัญหา ความไม่เป็นธรรม และความไม่ปลอดภัยในชีวิตและ ทรัพย์สินและปัญหาสังคมอื่น ๆ ตามมา ทำให้ ประชาชน ลดความเชื่อมั่นในอำนาจรัฐ อย่างไรก็ตามจากการดำเนินการแก้ไขปัญหาที่ผ่านมาของ ภาครัฐ นับว่ามี ส่วนสำคัญที่ส่งผลให้โครงสร้าง เศรษฐกิจของ 3 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ ไม่ล่มสลายและสามารถปรับตัวรองรับ สถานการณ์ไม่สงบที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจได้ พอสมควร สำหรับการพัฒนาระยะต่อไป จำเป็นต้อง พัฒนาในลักษณะเป็นเครือข่ายกลุ่มพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัด คือ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูล และสงขลา โดยอาศัย ศักยภาพและโอกาสของพื้นที่ ที่มีระดับการพัฒนาสูงกว่า (จังหวัดสงขลา) เพื่อเชื่อมโยงและกระจายการพัฒนาสู่ พื้นที่ 3 จังหวัด ชายแดนภาคใต้อย่างสอดคล้องกับ ศักยภาพและวัฒนธรรมของพื้นที่ ซึ่งสรุปประเด็นปัญหา และอุปสรรคตลอดจนศักยภาพและนโยบายการพัฒนาสู่ ชนบท กรมประชาสัมพันธ์ (ออนไลน์).(2554).สืบค้น จาก:http://yeawya.prd.go.th/view_ebook.php?id=2211 [30 ตุลาคม 2554]

3) สร้างโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ร่วมกำหนด นโยบายของรัฐ

ประชาชนระดับรากหญ้าไม่มีโอกาสร่วมกำหนด นโยบายของรัฐ พบว่าในพื้นที่ จังหวัดชายแดนภาคใต้ รัฐบาลได้พยายาม ปรับตัว โดยการสร้างนโยบาย และ มาตรการการมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายกำหนดนโยบาย ของรัฐ เพื่อผ่อนคลาย และแก้ไขปัญหา ที่เกิดขึ้น ดังเช่น นโยบาย 66/2523 ทำให้ผู้ก่อการร้าย คอมมิวนิสต์ ในพื้นที่ลดลง จนแทบจะหมดไป การติดต่อ ร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน ในการปราบปราม โจร คอมมิวนิสต์มลายา (จคม.) ก็ทำให้กลุ่ม จคม.ยุติการ ปฏิบัติการในป่า วางอาวุธออกมาร่วมพัฒนาชาติไทย การระดมให้การศึกษา และประชาสัมพันธ์ ผ่านทางผู้นำ ศาสนา เช่น โครงการ ประสานสัมพันธ์ ผู้นำศาสนา อิสลาม ทำให้ประชาชน ในพื้นที่ได้รับความรู้ รับทราบ ข่าวสารที่แท้จริง มีความเข้าใจนโยบาย การพัฒนาพื้นที่ ด้านต่างๆ ลดปัญหา ที่เป็นมาช้านาน ได้พอสมควร จาก การรวบรวม งานวิจัยต่างๆ ที่จัดทำขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2521 – 2532 จำนวน 97 เรื่อง พบว่า ปัญหาต่างๆ ที่ เคยเป็นมาในอดีตลดลง ตามผลการวิจัยบางฉบับ พบว่า เป้าหมายของนโยบาย เกือบทุกเป้าหมาย บรรลุสู่ความ สัมฤทธิ์ผล ยกเว้นเป้าหมายทางด้านเศรษฐกิจ และจาก การศึกษาของ จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ และคณะที่ วิจัยเกี่ยวกับการปกครองท้องที่ต่างวัฒนธรรมกรณี สถานการณ์ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (2530) สรุปว่า การที่สถานการณ์เลวร้าย ในปี พ.ศ. 2518 และคลี่คลาย ขึ้นในปี 2525 – 2526 นั้น เพราะหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้ร่วมกัน กำหนดนโยบาย ที่ชัดเจน และสอดคล้องกัน ทั้งด้านการปราบปราม และพัฒนาการ สร้างความเข้าใจ ที่ถูกต้องกับต่างประเทศ การปรับปรุงการประชาสัมพันธ์ การจัดการ โครงการพัฒนาและเข้าถึงประชาชน การ สร้างความเข้าใจอันดี กับผู้นำศาสนา การปราบปราม กลุ่มโจรหลักคือ ขบวนการโจรก่อการร้าย โจร คอมมิวนิสต์มลายา และ ผู้ก่อความไม่สงบอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง และที่สำคัญคือข้าราชการได้เปลี่ยนทัศนคติ และพฤติกรรม มาทำงานร่วมกับประชาชน และเสียสละ มากขึ้น โดยคาดหวังว่าจะมีแรงผลักดันที่ดีขึ้นไปอีก ปัญหาสำคัญ คือความไม่แน่นอน ในนโยบาย หรือความ

ขัดแย้ง ของผู้นำทางราชการ โดยเหตุผลทางการเมือง
หน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคใต้ตอนล่าง
(ออนไลน์).(2554).สืบค้น

จาก:<http://www.budutani.com/policysbp/report/section4.html11>[30 ตุลาคม 2554]

เอกสารอ้างอิง

จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ.2530.การปกครองท้องถิ่นที่ต่าง
วัฒนธรรม : สถานการณ์ในบริเวณ 5 จังหวัด
ชายแดนภาคใต้และแนวทางแก้ไข.สถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

จุมพฏ พงษ์สุวรรณ. 2542. การวิเคราะห์เชิง
เปรียบเทียบเกี่ยวกับสถานการณ์การก่อการ
ร้ายและการก่อความไม่สงบในพื้นที่จังหวัด
ชายแดนภาคใต้ : ในปี 2531-2540. สาร
นิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
สงขลานครินทร์.

นภา จันทร์ตรี. 2545. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับ
ทัศนคติของนักท่องเที่ยวไทยที่มีต่อการ
ท่องเที่ยวบนเกาะช้าง จังหวัดตราด. ภาค
นิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒน
บริหารศาสตร์.

นฐพงษ์ เทพจारी. 2534.ความยึดมั่นผูกพันในศาสนา
อิสลามของคนไทยมุสลิมชนบท จังหวัด
ชายแดนภาคใต้ที่มีผลต่อ พฤติกรรมด้าน
สังคม เศรษฐกิจและคุณภาพชีวิต. ภาค
วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

เว็บไซต์หน่วยประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคใต้
ตอนล่าง (ออนไลน์).(2554).สืบค้นจาก

:[http://www.budutani.com/policysbp/re
port/section4.html11](http://www.budutani.com/policysbp/report/section4.html11)[30 ตุลาคม 2554]

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม (ออนไลน์).(2554).สืบค้นจาก
:<http://www.handinhands.com11>[30
ตุลาคม 2554]

กรมเจ้าท่า (ออนไลน์).(2554).สืบค้นจาก
:http://www.md.go.th/kpi5//md_kpi.htm
[30 มิถุนายน 2554]

กรมประชาสัมพันธ์ (ออนไลน์).(2554).สืบค้นจาก
:[http://yeawya.prd.go.th/view_ebook.ph
p?id= 2211](http://yeawya.prd.go.th/view_ebook.php?id=2211)[30 ตุลาคม 2554]

84 พรรษาจิตอาสาเพื่อในหลวง (ออนไลน์).
(2554).สืบค้นจาก
:[http://www.v4king.in.th/ index.
php/paper-ranger- event/11 30](http://www.v4king.in.th/index.php/paper-ranger-event/1130)
[มิถุนายน 2554]

